

Orta Sınıf Olma Komedi: Little Britain ve Vicky

VOLKAN YÜCEL

Öz

Toplumsal hareketlilikler sadece toplumdan değil, toplumsal anlatı ve öykülerden de takip edilebilir. Tabakalar ya da sınıflar arası hareketlilik, tarih boyunca ezen ve ezilen kimliklerinin farklı maskelerle icrasını sağlamıştır. Dikey hareketlenmelerdeki yürütücülerin en büyüklerinden birisi ekonomik tabakalardır. İşçiler ve yöneticiler arasına sonradan yerleşen bir tabaka olan 'orta sınıf'; kimilerine göre kâra ve sermayeye zarar vermek istemeyen ve onlara karşı bir piyango çekilişine katılır gibi sürekli arzu üretmesi beklenen ve ancak hissi açıkları kimi ırkçılık ya da cinsiyetçilik türleriyle bastrabilen tüketim tabanlı bir tabakadır. Bu biçimiyle büyük bir güç ve 'onaylayıcı' olarak, bazı ekonomistleri büyülemiştir. Orta sınıfın hayatı, temsil açısından yazar ve senaristlerin de ilgisini çekmiştir. Bu çalışmada, Little Britain TV şovundan hareketle, İngiliz işçi sınıfının temsilindeki dönüşüm, diziden kimi sahnelerin ve karakterlerin analiziyle ve medya yansımalarıyla örneklendirilerek incelenecektir. Öncesindeyse işçiliğin hangi toplumsal aşamalardan geçtiği ve komedilerdeki temsili tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Medya, Televizyon, Orta Sınıf, Little Britain (2003), Temsil

The Comedy of Being Middle Class: Little Britain and Vicky

VOLKAN YÜCEL

Abstract

Social movements can be traced not only to society, but also to social stories and narratives. Mobility between social stratas or social classes in the different masks of oppressed identities have been a scene all through history. One of the greatest actors in vertical mobilization, obviously, is the economic strata. The middle class, a layer that later settled between workers and managers, is a consumption-based class which does not want to harm the profit and the capital. It is continually anticipated to desire them as a lottery and to repress its feelings of hunger, racism or sexism. In this form, as a great power and approver, some economists have fascinated by the idea of the middle class. In terms of representation, screenwriters are also interested in the lives of middle-class people. In this work, the transformation of the representation of the British working class will be examined by analyzing some of the scenes and characters in the Little Britain TV show and their media reflections. And also, it will be argued as to which social stages of labor passed and how it was represented.

Keywords: Media, Television, Middle Class, Little Britain (2003), Representation

1. Giriş

Özgürlük ve adalet söylemleri, farklı ülkelerin farklı sermayedarları tarafından dikkatle gözlenir. Bu sosyal talepler gündelik yaşamı sarsabilir ya da sosyal açıdan akılcılaştırılmış sistemler için risk taşıyabilir. Sosyal adalet arayışı, aktüel bir tema olarak sinema ve dizi gibi temsillere de yansımıştır. Komedi formunda sermaye ve sınıf eleştirisi yapmak sistemin sıhhati için gerekli sayılabilir; çünkü politik hiciv ve ironik tepkisellik bir biçimde dengelenerek gündeme gelebilmektedir. Sermayeyi trajedi anlatları yoluyla eleştirmek, hikâye tasarımcıları için mesleklerinin devamı ve finansmanı açısından yıkıcıdır. Eleştiri temsil dünyası için ince bir çizgidir. Sinema-TV’de sermayeyi ya da ekonomik sınıfların katmanlaşmalarını ve gerilimlerini konu edinmek sayısız durum (situation) doğurduğu için zengin ve verimlidir.

Bu yapımlardan özellikle de ekrana yansıyanları; prime-time ve aile yaşantısı hedeflendiğinde, gündelik ilişkileri ve aile ritüellerini modelleyebilir. *The Honey-mooners* (1955-1956), işçi ailesindeki olayları anlatan ilk sitkom örneklerindedir. Kendi içinde bağımsız skeçler; *Taş Devri* (*The Flintstones*, 1960-1966) ailesinin ortaya çıkmasını etkilemiştir. Ekonomik statüye göre şekillenen aile hâllerini, akrabalık ilişkilerini, geçim sıkıntısını ve mesleki koşullanmayı betimleyen pek çok yapım vardır. Kuşak çatışmasını anlatan *All in the Family* (1971-1979), zenci işçiliğini anlatan *Sanford & Son* (1972-1977), fabrika işçisi bekâr kadınları anlatan *Laverne and Shirley* (1976-1983), market işleten bir aileyi anlatan *Open All Night* (1981-1982), orta sınıftan bir anneyi konu edinen *Roseanne* (1988-2018), ayakka-bı satan bir babanın hayatını anlatan *Married with Children* (1986-1987), sınıfsal adaletsizliğe değinen *Homefront* (1991-1993) ve mülteciler arasındaki suçlu bir adamı anlatan *the Fugitive* (1963-1967) bu yapımlara örnek olarak verilebilir.

İnsanların orta sınıf olma çabası, tüketim arzusu, yaşama ve çalışma koşullarının zorluğu; daha üst sınıflar için bir eğlence kaynağıdır. Üst sınıflar açısından, alt sınıfların ve yoksulların yaşam dertleri, konumları ve hayata tutunma çabaları hem ironik hem de sevimlidir. ‘Karakter komedileri’nde (sitkom) şart olan karakter kusuru; alt sınıftan karakterlerde parasızlık ve yoksunluk olarak onlara yapımıştır. Varlıkları yoksunluklarıdır.¹ 9 Ekim 1989’da Berlin Duvarı’nın yıkılmasından sonra çekilen *Riff Raff* (1991) filmi ya da özellikle de *Little Britain* (2003-2006) dizisi ve *Vicky Pollard* (M. Lucas) karakteri; işçiliğin ele alınışında özel bir aşamadır. Dizi, önceki sınıf şovlarında olduğu gibi çalışanları ve çalışmanın kendisini bir kahramanlık temsiliyeti olarak değil, ‘sıradanlığın nişanesi’ olarak görür. Çalışan-

1 Türkiye’den bir örnek olarak Avrupa Yakası’ndaki (2004-2009) Buhran (E. Günaydın); sınıf atlamak isteyen ancak kültürel ve sosyal sermayesi buna yetmeyen ve komikliğini uymamazlık, gariplik ve doğurduğu rahatsızlık hissiyle kuran bir karakterdir. Öyle olmamasına rağmen “Ben Nişantaşı çocuğuyum!” diye olur olmaz söylenir, ama aslında o “üst sınıf”ın mekânına asla uyamaz.

lar; üreterek toplumu ihya eden ve kalkındıran değil, bireyselliğinden vazgeçen, köleleşmiş ve hizmet almak yerine vermeye çalışmasıyla kendisini aşağılık kılan bir kimlik icra eder.

Little Britain şovu İngiliz sınıf komedisinde, 'çalışanların temsili'nde bir dönüşümdür. Dizi; kimi sahneler ve karakterlerin analiziyle ve araştırmalara ve medyaya yansımalarıyla örneklendirilerek incelenecektir. Öncesindeyse bir sınıf olarak çalışanların geçirdiği toplumsal süreçler ve anlatılara yansımaları tartışılacaktır. Çalışmak iş hayatı için hep bir erdemdir. Oysa Little Britain komedi şovunda erdemli olmanın çalışanlar için bir görev olmadığına yapılan vurgu, endüstrideki insansızlaşmanın da bir sonucu olarak okunabilir. Özellikle Vicky karakteri komedi politik kılmaktadır (Lockyer, 2010a: 25). 'Çalışma rolleri'nin değişimine, cansız otomat üretim araçları artık bilinçlenerek katılmaktadır. Bu durumda çalışma bir erdemsizlik meselesi olarak temsile yansiyabilmektedir. Ancak cansızlar çalışır. Çalışmak uzak durulması gereken bir çalışan ilkesine dönüşmüştür. Para, çalışarak değil, çalışmadan kazanıldığında değerlidir.

2. Tabakalar ve Sınıflar

Şehirli ve modern insanı tanımlamak zor ve karmaşıktır. M. Foucault'ya göre insan modern anlamda, bilgi ve bilginin ortaya çıkışıyla varlık gösterebilmiştir (1994: 40-68). İnsanın mı toplumun ürünü, toplumun mu insanın ürünü olduğu tartışmalıdır. Bu denkleme bir de üretim ilişkileri, çalışma hayatı ve ekonomi gibi, insanlığın idamesi için gerekli bileşenler eklendiğinde sosyal rolleri tanımlamak ya da dönemlere göre değişimlerini gözlemenin kolay olmadığı söylenebilir.

Tarihin başlangıcından beri, belirli bir toprak ve üretim örgütlenmesi faaliyetini sürdüren kişileri korumak karşılığında, onlardan istifade etmek pratiğinin ilk nüvelerini oluşturduğu politik yönetim biçimleri pek çok aşamadan geçmiştir. Birçok ütopyik tahayyüle konu olsa da, üretim ilişkilerini, sınıfları ve çalışma hayatını, bir çatı biçiminde kaplayan devletin, temelde dört biçimde analiz edildiği söylenebilir. İlkinde devlet, doğal bir organizma gibidir ve Platon'a göre insan organizmasıyla eş değerdir. İkinci anlayışta (Aristoteles), yurttaşların mutluluğu için hizmet vermek üzere örgütlenmiş bir kurumlar dizgesidir. Üçüncü yaklaşıma göre (Hobbes, Locke ve Rousseau), ilkel toplumların kontrolsüz doğa koşullarından kurtulmak için hakemlik işlevi gören bir toplumsal sözleşmedir. Son yaklaşıma göre (Hegel); modern ulus-devlet (Hegel); kendi bünyesinde belli yetiler ve amaçlar taşıyan bir birimdir (Durdu, 2009: 37-8).

Devletler genel geçer kurallar koyabilmek ve egemenlik geliştirebilmek için yüceltilmeye ihtiyaç duymuştur. Yüce devlet anlayışında insanın, toplumun ve tüm

diğer kavramların hepsinin üstünde yer alan devlet; ‘Tanrısal’dır (Güçlü vd., 2003: 365-6). Değişen toplumsal koşullar, farklı dönemlerde farklı devlet yaklaşımlarının benimsenmesine neden olmuştur. Örneğin, II. Dünya Savaşı’ndan sonra gelişmiş bir ‘sosyal refah devleti’ anlayışı mevcuttur. J. M. Keynes (2015), Büyük Ekonomik Buhan analizi ve önerilerinde; bir yandan devleti ekonomide önemli ve güçlü bir aygıt hâline getirirken, diğer taraftan kapitalist düzene yönelik huzursuzlukları, eleştirileri, olası işçi isyanlarını ve komünizm tehdidini ortadan kaldırma yollarını incelemektedir. Bu analizlere dayanarak kurulan ‘sosyal refah devleti’ politikalarıyla özellikle Avrupa birkaç on yıl kadar başarılı bir dönem geçirmiştir:

Ancak dünya ekonomisinin rekabetçi doğası, kapitalizmin kaçınılmaz krizleri, uluslararası büyük şirketlerin ekonomilerde etkinliğinin artması, Avrupa’da sosyal refah harcamalarının devlete olan maliyetinin yüksekliğinin bir sonucu olarak ABD’yle rekabet edilemeyeceğine yönelik göstergeler refah devleti politikalarını gerilettiler. 70’lerin ekonomik ortamının yeni krizi ile devletin ekonomik alandan geri çekilmesi, küçültülmesine yönelik söylemleri yükselten ‘yeni sağ’ siyasetler başta ABD ve İngiltere’de olmak üzere hayata geçirilmeye başlandı (Durdu, 2009: 49).

Bu gelişmelere bakıldığında, sosyal refah devleti söylemi birçok ülkede bir ara dönemi nitelemektedir. Refah devleti söyleminin işçi sınıfına vaat ettikleri; bu tür politikalarla değişime uğramıştır. Az eğitilmiş, dar statülü ve düşük gelirli işçiler; her tür tabakalaşmanın ama özellikle de ekonomik tabakalaşmanın en altında yer alıyor olmasıyla, en eşitsiz grubu teşkil eder. Ancak, işçilerin bir bütün olarak kendileri hakkında ne kadar kaygılandığı şüphelidir. Üretici olmalarına rağmen, tüketime özenmiş ve kendi üretim süreçlerine yabancılaşmış görünmektedirler. Bu durum ileri düzeyde kapitalist çelişkiler yaşayan bir örnek olarak İngiltere’de, 2000’lerde, işçiler ve çalışma hayatı konusundaki politik tahayyülleri radikal olarak dönüştürmüştür:

İşçi sınıfının sonu mu? Tony Blair böyle düşünüyor. Onun Başdanışmanları’ndan M. Taylor, henüz bir İşçi Lideri’yken, bir toplantıda ‘hepimizin orta sınıf olduğunu’ söylediğini belirtiyor. Bazı gazetelerimiz de buna katılıyor: Hepi’imiz’ orta sınıf hayatım (the Daily Telegraph). Ya da The Times’ta belirttiği gibi; sosyal bariyerler çöktükçe artık hepimiz’ orta sınıfız (Jones, 2011: 139).

21. yüzyılın başında İngiltere’de yabancılaşmış bir alt tabaka, gücü aşınan bir üst sınıf ve “Thatcher devrimi”nin yarattığı yeni ve güvenli bir orta sınıf vardır. İşçi sınıfı hüner, eğitim ve gelir açısından alt tabakaları nitelese de, bu denkleme; işsizler ve dar gelirli de eklenebilir. İşçiler genel olarak endüstri ekonomisinin

bir parçasıdır. Ülkeden ülkeye, konum ve hakları değişebilir. Örneğin, ABD’de işçi sınıfı parametreleri çok belirgin değildir, pek çok işçi sınıfı üyesi, akademik model içinde çoğunlukla orta sınıf kategorisine girmektedir ve işçi sınıfı ve orta sınıf, toplumun ayrı ayrı %30’unu oluşturur.²

K. Marx; politik, ekonomik ve sosyal değişimi anlamlandırmak için oluşturduğu sınıf kuramında, kapitalist üretim tarzına dayanan modern toplumu açıklamak için üç sınıftan bahseder: “Gelir kaynakları, sırasıyla, ‘ücret’, ‘kâr’ ve ‘toprak rantı’ olan, ‘sırf emek-gücü sahipleri’, ‘sermaye sahipleri’ ve ‘toprak sahipleri’; başka bir deyişle ‘ücretli-emekçiler’, ‘kapitalistler’ ve ‘toprak sahipleri’ ...” (Marx, 1967: 775). Bu üç sınıf birbirinden tamamen ayrımadığı gibi, aralarındaki ayrımı silikleştiren orta ve alt tabakalar da vardır. Feodal mülkiyet ilişkileri dönüşmüş ve ücretli emek ve üretim araçlarının kapitale dönüştürülmesi yasalaşmıştır.

Marx sınıfsal çatışmayı açıklamak ve ekonomi-politik olarak analiz etmek için üretim araçları, artı değer ve emek kavramlarını kullanır. Sınıf; gelir kaynaklarının özdeşliği gibi görülse de (1967: 776), bu kavram daha çok, çıkar ve statü gruplarını ve sosyal tabakaları tanımlar. Marx’ın kapitalistler ve işçilere ek olarak tanımladığı ‘küçük burjuvazi’; bir ara tabaka olarak orta sınıfı oluşturmuştur. Kendisi için çalışan esnaflar, avukatlar, tıpcılar, mühendisler, muhasebeciler, sanatçılar ve memurlar bu gruptandır (Marx, 1967: 887). Günümüzdeyse ticaret yapanları, orta sınıfı ve köylüleri kapsar (Wacquant, 1991: 40). Marx’a göre modern toplumlarda ‘orta sınıf tabakası’ (feodal dönemdeki toprak mülkiyetçiliğinin başına geldiği gibi), zamanla yok olacak (Gilbert, 2003: 7) veya kapitalistlere ya da işçilere katılacaktır. Sınıf çatışmasında çıkarlarının nerede olduğuna da asla karar verememektedirler (Aslan, 2012: 58).

Feodal toplum ölse de, yeni sınıflaşma biçimleri ve yeni ekonomik savaşım biçimleri oluşmuştur. Sanayinin gelişmesi ve yeni kıta coğrafyalarına ulaşım, yeni dev pazarlar açılmıştır. K. Marx’ın temel tabakalaşma olarak tarif ettiği işçiler ve burjuva arası gerilime, yeni bileşenler eklenmiştir. Bugün bazı mavi yakalı işçiler, beyaz yakalılardan daha fazla ücret kazanmaktadır. Bu açıdan Weberci tabakalaşma yaklaşımları da önem arz eder. Ona göre tabakalar; verili bir ekonomik düzende gelir uğruna malları ve bilgileri-becerileri satma sonucu oluşan gücün türü ve miktarı ya da gereğiyle belirlenen, fırsat kadar malları, dışsal yaşam koşullarını ve kişisel yaşam deneyimlerini sağlayan tipik şanslar olarak tanımlanır (Weber, 1961: 181-182):

2 Bkz. The Working Class. Boundless.com (2016, 8 Ağustos), <https://www.boundless.com/sociology/textbooks/boundless-sociology-textbook/stratification-inequality-and-social-class-in-the-u-s-9/the-class-structure-in-the-u-s-75/the-working-class-446-4655/> Erişim Tarihi: 05.03.2018.

Weber'e göre sınıf ayrılıkları yalnızca üretim araçlarının denetiminden değil, mülkiyetle doğrudan ilişkisi olmayan ekonomik etkenlerden de kaynaklanmaktadır. Bu tür kaynaklar arasında özellikle insanların elde edebildikleri işlerin türünü belirleyen becerileri, referansları ya da nitelikleri bulunmaktadır. Profesyonel ya da yönetici mesleklerde olanlar mavi yakalı işlerde çalışanlara kıyasla daha fazla kazınırlar ve çalışma koşulları daha iyidir (Giddens, 2000b: 262).

Mavi yakalıların diplomalı becerileri, onları nitelikli olmayanlara göre daha pazarlanabilir kılmaktadır. Weber, toplumsal eşitsizliğin ortaya çıkışında parti ya da toplumsal statü gibi faktörlere de işaret etmiştir. Statüler, değişen yaşam biçimlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkabilir. Partiyse ortak köken ve çıkarları gereği birlikte çalışan grubu belirler. Weber için ekonomik eşitsizlikler kadar, siyasi eşitsizlikler de toplumsal tabakalaşmayı etkiler. Hatta bazı durumlarda mülksüzler, emek piyasalarındaki kendi emek türlerine göre ve yetenek farklılıkları bakımından, farklı şekilde tabakalaşırlar (Waters, 2008: 487). Marx'ın tabakalaşma evreni, sürekli bir oluşum içindedir ve eşitsizliğin kalkması ancak bir devrimle mümkün olabilir. Weber içinse piyasa ekonomisi sürdükçe, tabakalaşma devam edecek ve asıl çözüm bürokrasi ve işçiler arasındaki eşitsizliğin bozulmasıyla gerçekleşecektir. Weber'e göre sınıflar; üretimdeki ilgilerine göre; statü gruplarıysa tüketimdeki ilgilerine göre tabakalanır.

Mavi yakalılar hüner olarak daha az nitelikli görülseler de, oldukça detaylı ve fiziksel nitelik gerektiren pozisyonlarda çalışırlar. Bazen beyaz yakalıların üyesi sayılsa bile sekreter ya da çağrı merkezi çalışanları da bu gruba dâhil edilir. Çoğunluğu en çok lise mezunudur ve başta göç olmak üzere mekân değişimlerinde kültürel şoklar yaşamaya müsaittirler. Sınıflar arası mücadelede, geçiş şokları ve ekonomik tabakalar arasında dikey ve yatay hareketlilikler söz konusu olabilmektedir. Hatta özellikle de dikey hareketlilik durumunun, alt sınıflar için bir gün varacakları bir üst durumu işaret eden konum olarak kalıcılığını koruması, önemli bir iş ve yaşam mücadelesi motivasyonu kaynağıdır. Alt tabakadan bireyler, toplumsal bir piyango sistemi gibi eşitsizliğin kendi aleyhlerine de olsa korunmasını isteyebilmektedir ki, en küçük ihtimalle bile olsa bir gün kendileri de o statüye kavuşabilirsin. Bu açıdan çalışanlar en çok umut eden ve umutla manipüle edilen sınıf olarak nitelenebilir.

3. Toplumsal Hareketlilik ve Orta Sınıf Manipülasyonu

Sosyal tabakalar durağan değil, hareketlidir. Toplumsal hareketlilik, kimi sosyal tabakaların; mevcut düzeni değiştirmek ya da daha eşit bir güç ve zenginlik dağılımı için katıldıkları ya da giriştikleri hareketler bütünüdür. Toplumsal hareketler,

Alain Touraine'e göre sonunda devlete karşı bir pozisyon alabilir (Hannigan, 1985: 435-45). Genellikle toplumdaki psikolojik ve ekonomik bağlantıların bozulduğu ya da zayıfladığı ve insanların davranış ve sosyalizasyon tarzlarının yenilendiği zamanlarda görülür.

Kapitalist toplumlarda sosyal hareketliliğin yüksek olduğu keskin bir hiyerarşi mevcuttur. Bu durum bireyleri statü, kariyer ve prestij mücadelesine yöneltir. Ekonomik örgütlenme kârı kutsar ve maksimize etmek ister; rekabet temel bir üretim süreci faktörüdür. Ancak rekabet, kapitalist sistemde bir iş ilişkisi olmaktan çıkarak, psikolojik sorunlar yaratan bir davranış kalıbına da dönüşmektedir. Orta Çağ dizgesindeki toplumsal dengeye karşılık, günümüzün hızlı toplumsal hareketliliği, sadece, birkaç kişinin ulaşabileceği ödüller için, birçok insanın çılgınca çırpınıp durduğu bir devingenliğe sahiptir (Fromm, 1990: 102).

Sosyal hareketlenme yukarı yönlü olabildiği gibi aşağı yönlü de olabilir, dikey hareketlilik çift yönlüdür. Örneğin, iflas eden ya da bürokrasiden kopan bir kişi, statü kaybı da yaşar. Yukarı doğru hareketlilikte; yükselme isteği, yetenek, eğitimde fırsat eşitliği ve ekonomik iş bölümünün yarattığı uzmanlık alanları gibi faktörler etkilidir. Yatay hareketlilikte statü ve gelir durumu sabit kalmakta, sektör değişebilmektedir. Farklı departmana giden birisi, göçler, meslek değişimi ve turizm gibi hareketlilikler bu kapsamdadır. 'Orta sınıf' fikrini yaratma ve yürütme çabası, bir açıdan sermaye eşitsizliğine dokunmadan yapay bir söylem yaratarak kitleleri yönlendirme stratejisidir. 1910'larda Almanya'da ve 1920'lerde İtalya'da başlayan hareketler, sermaye dağılımını eşitlemeden yürütülmüş ve sonunda çok ağır sosyal felaketler meydana gelmiştir. Sermayeye dokunmadan sosyal sorunları çözme fikri (Rothbard, 2009), liberalizme eklenmiştir ve ABD'de sürmektedir.

Bir işçi aynı anda hem döngüsel günlük yaşam dinamiklerine tâbidir, hem de sözü ve edimiyle hâkim anlam ufkunu sarsan ve bundan farklı anlamlar yaratma yetisine sahip olan toplumsal bir varlıktır (Gambetti, 2007: 51-53). İşçi sınıfı siyaset alanına ilk çıktığında, H. Arendt'e göre öteki sosyal hareketlerde olmayan bir avantaja sahipti; toplumsal kalıp ve normların dışında konuşabilmek... Bu yüzden de yeni bir politik yapı kurma imkânı içeriyordu. Ancak temsilci parti ya da sendikalar sadece ihtiyaçlara yönelik politikalar kurduklarından bu avantaj kayboldu. 20. yüzyılın başındaki gelişmeler, işçileri bağımlı kılarken, sadece emeği "bağımsızlaştırdı"; emek mobil bir meta olurken işçiler; "kamusal alana girmeye hak kazandığı hâlde, toplum alanına sokulmadı" (Arendt, 1958: 281).

Mevcut sosyal normların dışında konuşma gücü körelen işçiler, mevcut iktidar ilişkileri içinde konumlandılar. İktidar emeği temsil eder oldu. Bu açıdan ulus dev-

letler için de; emek nihai hedef hâline geldi. Böylece ‘sermaye için sermaye’ gibi paradoksal bir döngü de oluşabilmiştir. İşçiler ve hak sahipleri arasındaki sınırın ve hangi tarafın nerede kalacağına kararını, emek çatısını kuran iktidar vermiştir. Bu açıdan özellikle aile kurumu modernize edilerek tekrar kullanılmıştır. 1980’lerde bu politikanın İngiltere’de de uygulandığını görüyoruz (Schwarz, 2015). Thatcherizm “yeni emek” söylemi altında bilgi-temelli bir ekonomiyi ve aile-tüketim-emek üçgenini hedeflemiştir.

Fotoğraf 1: Sınıf Savaşı; Minneapolis’te İşçiler ve Polis Çatışıyor³

Toplumsal hareketliliğin eksenleri, ivmelenmesi, kımıldamazlığı ve orta sınıf dinamikleri; doğrudan toplumu etkileyebilmektedir. İşçilerle çatışan polislerin bile işçi olduğu düşünülürse, politik süreçlerin tabakaları ayırıştırarak ve birbirine yabancılaştırmak için uzun vadeli işlediği söylenebilir. Bu yabancılaştırma unsurlarından birisi de esnek üretimdir. Esnek üretimde, ürün artık “hiçbir yere” aittir. Bazen Bulgaristan’daki fabrikanın sahibi bir Çinli olabildiği gibi, bazen yan yana iki fabrikanın birbirinden habersiz birbiri için üretim yapması bile söz konusu olabilir. Bu açıdan esnek üretim, sömürü ve yabancılaşmayı sessizce derinleştirir (Belek, 2004). Emegün nihai hedef hâline geldiği ve işçilerin amaçsızlaştırıldığı bir ortamda, bu anlayışa akademiden de destek gelmiş ve sonucunda bir uzlaşma ya da devrim içermeyen sınıf teorileri türeyebilmiştir. ‘Çatışma teorisi’ne göre toplum bir güçtür, düzen onun yansımasıdır ve moral değerlerle ayakta durur.

3 Bkz. “Battle Strike”, https://en.wikipedia.org/wiki/File:Battle_strike_1934.jpg Erişim Tarihi: 01.02.2018.

4. İşçilik ve Temsil

Komedi, retorik etki için kullanılan (Weaver, 2016: 2) ve anlatılar içinde hem eğlendirici hem rahatsız edici olan bir türdür. Komedi metinleri iki türlü de yorumlanabileceğinden, diğer metinlerle arasındaki fark tam olarak burada başlar. Beklenmeyen durumları konu alan komedi, bir çatışma yönetimi olarak da görülebilir. Ölüm korkusu ya da öteki dünyaya ilişkin tüm espri unsurları bir direnç mekanizması sunar.

Komedi teorisi için 'üstünlük yaklaşımı' en ortodoks yaklaşımdır ve bir nesnenin dalgasını geçmek ve onu manipüle etmek anlamına gelir. Karakterler bir üstünlük anlayışına göre sıralanır ve her an bocalayabilirler. Üstünlük yaklaşımı, komediye pozitif bir anlam yüklemeyi ve bu yüzden bir eleştiri kaynağı da olmuştur. Üstünlük yaklaşımı, bir zengin ve fakirin karşılaşmasından doğabilecek komediye haklı çıkarmaz (Telfer, 1995: 359). Sağlıklı bir insanın hasta insanı görmesi de doğrudan bir komedi unsuru sayılmaz. 'Uyuşmazlık yaklaşımı'ysa komedi ve retorik arasında yapısal bir bağ kurmuştur (Weaver, 2016: 17). Bu bakış açısını kuran F. Hutcheson'a göre komedi, anlık karşılaşmalar ve kazanılan anlık zaferlere karşı bir tutkudur (Broadie, 2009: 351). Gündelik ilişkiler ve durumlar bizi her konumda üstün gelmek için kışkırtır.

Komedi ve diğer temsil dallarını etkileyen en önemli faktörlerden birisi de kavramların ve ele alınan konuların zamansallığı ve dönemselliğidir. Örneğin, komedilerde sürekli işlenen bir tema olarak 'ilişki'nin, sosyal anlamı ve önemi değişmiştir. 1960'larda ilişkiler zaten 'bağlılık' anlamına geldiği için, ilişkilerden bahseden pek yokken (Giddens, 2000a: 74-100), günümüzde ilişkilerin doğrudan bir 'bağlılık' anlamı kalmamıştır. Benzer biçimde mesleki rollerin anlamı, değeri ve ironik içerimi de dönemden döneme değişebilir. Önemli komedi unsurlarından birisi hicvetmek üzere aşağılamaktır. İzleyici, kendi sosyal kusurlarını örtbas etmek üzere kendisinden daha alt statüde ya da yetenek kusuruna sahip birine güler.

Bazen toplu hâlde bir sınıfın kendisi de (örneğin İngilizcede işçilere 'chav' denmesi gibi) aşağılanabilir. Bu tür aşağılamanın verdiği haz, Kristeva'ya göre, arkaik bir ayrılma olan anne-çocuk ayrılığı travmasını defaatle yenmek için kurulmaktadır (Kristeva, 1980: 127). Benliğin yolculuğu özerk bir öğrenmeyle eşitir. Bu açıdan işçiliğin aşağılanmasını burjuvanın varlık sınırının onaylanması olarak da okumak mümkündür. Doğum bir birey için de, bir sınıf için de acılı ve bulantılı bir süreçtir. Anneliğin steril ve izole olarak ele alınışı gibi işçiler de steril tutulmalıdır. Nasıl annelik, sembolizmin dışladığı bir mutlak başkaysa (Direk, 2013a ve 2013b), üst sınıflar da kendi kaynak sahalarını benzer biçimde tarif eder. Bu açıdan da en büyük istifade kaynağı ideolojik bir mekân olan TV'dir. Özellikle de bir tüketim

ara katmanı olarak ‘yeni orta sınıfı’ şekillendirmek isteyen medya ve finans gibi yükselen sektörler ortaya çıkmıştır (Yazıcı, 2008: 141).

İşçi sınıfını inceleyen ve başarı kazanan dizilerden ilki Honeymooners’tur (1955-1956). Brookly’n’li otobüs şoförü Ralph, yakın arkadaşı kanalizasyon işçisi Ed Norton ve onların aile çevrelerinin işlendiği bir olay örgüsüne sahiptir. Dizi 1 sezon ve 39 bölüm sürmüştür ve Amerikan TV tarihindeki başkarakterleri işçi sınıfından olan ilk dizidir. All in the Family’se (1971-1979), New York Queens’li Bunker Ailesi’ni ve aile reisi geçimsiz Archie Bunker’ı anlatır. 8 sezon devam eden dizide pek çok tema vardır: Rıhtım işçiliği, taksi şoförlüğü, Vietnam gazisi olmak, feminizm, cinsel ayrımcılık, tecavüz, ırkçılık, sağlık ve menopoz gibi... Dizi bir süre sonra bir sosyal sorumluluk projesi gibi tasarlanmış ve 8 kez Altın Küre almıştır. Afro-Amerikalı hurdacı Sanford ve işsiz oğlu Son’u konu edinen Sanford & Son (1972-1977 yılları arasında) toplam 6 sezon yayımlanmış ve 70’li yıllarda işçilerin sosyal ve politik hayatını sergilemiş bir dizidir.

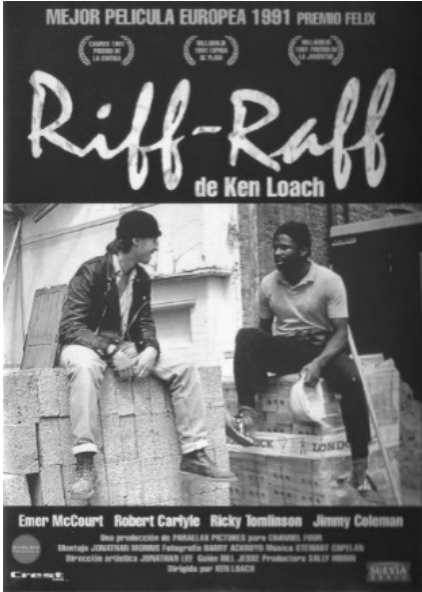
80’lerde öne çıkan ve 30 yıl süren Roseanne (1988-2018) dizisiyse, orta sınıf olarak mücadele eden ve plastik fabrikasında çalışan bir kadın ve onun motosikletçi kocasıyla olan çekişmelerini konu edinir. Roseanne bir annenin çalışıyor olduğu ilk dizidir. Married with Children (1987-1997) birbirinden nefret eden Chicago’lu alt tabaka bir aile olan Bundy’leri anlatmaktadır. Baba Al Bundy (Ed O’Neill) bir ayakkabı satıcısıdır ve kendi hayatından nefret eder. Anne Peg, tembel ve alaycıdır ve yine tembel kızları Kelly ve oğulları Bud’ı hiç umursamaz. The Fugitive’de (1963-1967) eşini öldürmekle suçlanan Doktor Richard Kimble hapisten kaçır, saklanır ve gerçek katili bulmak ister. Bir kaçak olan Richard, Amerika’da mültecilerin yaşadığı bir mahallede saklanır ve onlarla çalışır.

Laverne and Shirley (1976-1983), 2 Broke Girls’ün (2011-2017) atası olarak bira fabrikasında çalışan iki bekâr kadının hayatını anlatmıştır. Amerikan dizi tarihinde en çok izlenen dizidir. Yine markette yaşayan bir ailenin hayatını anlatan Open All Night (1981-1982) ve II. Dünya Savaşı’nın bitmesiyle eve dönen iki gencin yaşamına odaklanan Homefront (1991-1993), sosyal yaşamdaki adaletsizliklere dikkat çeken dizilerdir. Homefront’ta gazi gençlerden birisi fabrikada çalışan orta sınıf bir aileye mensupken, diğeri fabrika sahibinin oğludur. Bu iki genç, savaşın bıraktığı psikolojik hasardan sonra, bir de sınıfsal adaletsizlik şartlarında çatışlar.

Tüm bu dizilerdeki ortak nokta, işçi ailelerinin daha çok tüketebilmek için dâhil olacakları tabakalara olan istençlerinin, bir karakter kusuru olarak üzerlerine yapışan politik ve ekonomik yetersizliklerinin ve kamusal alanda olmalarına rağmen toplumsal alanda bir türlü söz sahibi olamamalarının resmedilmesidir. Bu açıdan

eşitsizlik doğuran sermayelerle yüzleşmeden; ekonomik noksanlıkları belirleyen akrabalık, lokallik, geçim sıkıntısı, işçilik, “ırk”, mültecilik, göçmenlik, kuşak çatışması ya da bekârlık gibi özelliklerin “keyfine” varmaya çalışırlar. Bazen aile dengesinin bu nedenlerle sarsılması, onların yapışmak üzere tekrar bir araya gelmelerini ve özellikle de fedakârlık etmelerini sağlar. İş ve aile sahibi olmak bir beceridir.

Bu öyküleme yatkınlığı 1990’ların başında kırılır. İşçiliğin temsil edilmesinde önemli bir aşamaya karşılık gelen Ken Loach’ın çektiği Riff Raff (1991); kriz içindeki İngiltere’de, işçiler arasındaki ilişkileri dalga geçerek anlatmıştır. Berlin Duvarı’nın yıkılmasının (9 Kasım 1989) hemen ardından çekilen film fazlasıyla eleştirilmiştir. İşçilik temalı yapımlarda fedakârlıkta bulunmak bir erdem olarak sergilenirken, 1990 sonrası yapımlarda kendini kurban etmenin bir erdemsizlik olduğuna rastlarız. ‘Uyuşmazlık yaklaşımı’nı benimseyen bu komedi türü, politik bir retoriğe temas eder ve temsilde işçiliğin tanımını değiştirmiştir.

Fotoğraf 2: Riff Raff Film Afisi⁴

5. Little Britain ve İşçiliğin Hicvi

İngiltere’de sınıf mücadelesinin, farklarının ve gerilimlerinin ilk konu edilmesi 1950’lere rastlamaktadır (Medhurst, 2007). ‘Sınıf’ skeci olarak adlandırılan the Frost Report (BBC, 1966-1967), kâr bağımlısı çift Wayne ve Waynetta’nın işlendiği

4 Bkz. “Riff Raff”, <http://www.fansshare.com/gallery/photos/15762266/riff-raff-movie/?displaying> Erişim Tarihi: 01.04.2018.

Harry Enfield and Chums (1990-1992, 1994-1997), orta sınıftan Harpers'ları anlatan My Family (2000-2011) başarılı örneklerdir. Özellikle bu politik odağı koruyarak sınıf tabanlı karakterler yaratan (Lockyer, 2010b: 95) Little Britain, işçilik için 'chav' tabirini de kullanarak bir 'abjekt' (iğrenme) yaratabilmiştir. Tüm bu örneklerde yaşam mücadelesi veren çalışanlar, para kazanmak ve daha çok tüketmek için şehir hayatına adapte olmaya çalışmaktadır. İşçilere vahşice gülen herkes, o ekranda kendisinin olmadığına sevinmektedir. İzleyiciyi ekrana çekmek için her tür değerini aşağılandığı TV şov ve rekabet dünyası, hem mizahı hem de tüketicileri değiştirebilmektedir.

Little Britain, Birleşik Krallık'ın kırsalı konumundadır. Pek çok karakter içeren skeçler yaratmıştır: Sorunlu ergen Vicky Pollard; Andy Pipkin'in bakıcı olan ve onun gerçekte yürüyebildiğini fark edemeyen Lou Todd, Başbakan'ın eşcinsel asistanı Sebastian Love, Scottish Oteli'nin ilginç yöneticisi Ray McCooney, diyet sınıfındaki şişman erkek ve kadınlarla dalga geçen Fat Fighters'ın üyesi Majorie Dawes, obez kadın Bubbles De Vere, eski sunucu Des Kaye ve her ortamda tek eşcinsel olduğunu iddia eden Welshman Daffyd Thomas... Dizinin kurgusu; her bölümde farklı bir karakteri ziyaret ederek, o karakteri 'üst ses' olarak kullanır, karaktere özgü görüşleri yansıtır ve Little Britain kültürünün anlaşılması ve ona katılınması için yollar arar. David Walliams ve Matt Lucas hem şovu hazırlamış hem de sunmuştur. Önceleri BBC Radyo'da yayımlanan şov, daha sonra ekrana taşınmıştır.

İşçilerle, onların zaafı, yaşamları, olanaksızlıkları ve aileleriyle dalga geçilmeye başlanması, emeği nihai hedef olarak gören kapitalizm için beklenir bir şeydir. Ancak, tüm bu gelişmelerin son yirmi yıl içinde, tüm çalışanları kapsayan bir sorun olarak görülmesi, bir eğlence anlayışına dönüşmesi ve hatta üyelerinin bu 'sosyal tabaka'dan derhal ayrılması gerektiğini düşünmesi beklenir bir gelişme değildir.

Bu açılarından baktığımızda Little Britain ve Vicky Pollard karakteri, temsilde bir kaymaya işaret etmektedir. Dizi; önceki komedi şovlarındaki gibi, kişisel yeteneksizlikler ya da karakter arazlarıyla ilgilenmek yerine, sınıfsal farkı yapısallaştırmaktadır. Karakter kusurları, kişilerin politik varoluşlarındaki acılara tekabül etmektedir. Vicky; işçilerin içinde, bir sosyal çöplükte yaşıyormuş gibi yaşar ve tüketicilik tabanıyla işçi sınıftan ayrı görünüm kazanan orta sınıf için; işçiliği, çalışmayı ve işçi kimliğini şeytanleştirir. Bu sayede işçiliği ve üretimi orta sınıftan ayırmak ister. "Çalışmak" kötü bir eylemdir ve çalışmadan para kazanmanın yollarını aramak (artık) bir "erdemdir".

Vicky'den yola çıkarsak bu tutum; işçilerin kendilerinden tiksindiklerine (bir 'abjekt' yaratmalarına), orta sınıf karşısında onların konumunun bir sorun olarak gö-

rülmeye başlanmasına ve üyelerinin bu tabakadan bir an önce çıkıp kurtulması gerektiğini düşünmesine (dikey hareketlenmeye) işaret eder. Bu açıdan Vicky'yi postfeminist bulanlar vardır (Finding, 2008).

Fotoğraf 3: Little Britain⁵

Little Britain temel olarak İngilizlerin aşına olduğu gündelik yaşam öğelerini aşırı biçimde abartarak ele alır. Ancak, program bir tür rehber biçiminde hazırlandığı için aslında hedef kitlesi İngiliz olmayan insanlara, İngiliz toplumunun sınıflarını tanıtmak için hazırlanmıştır. Üst sesler/anlatıcılar İngiliz kurumları diliyle konuşsa da, komedi unsurları İngilizlerin birbiri hakkındaki kanaatlerinden ve kategorik algılarından türer. BBC 1'de yayımlanması bu açıdan önemlidir.

Fotoğraf 4: Little Britain⁶

Şovda temel odak, komedyen Matt Lucas'ın canlandığı Vicky'dir. Vicky işçilerle yaşamak 'zorunda' kalmıştır. Oturduğu toplu konutların dizideki adı "sosyal çöplük"tür. Vicky, iğrenilecek bir yerde yaşamaktadır. İşçilerle ve onların nitelediği üretime doğrudan temastadır. Ergenken hamile kalmış ve sadece 'gelir elde etmek' için anne olmuştur. Çiğ pembe eşofmanlarını, bir kıyafet gibi giyer. Piercing'li ve bol sivilceli yüzü, sigarası, zekâ belirtisi olmayan konuşmaları ve argo bir dil kullanması onu itici ama arazları yüzünden de komik kılar. Bu yüzden işçilikle özdeş bir imge yaratmaktadır.

5 Bkz. "Little Britain", https://www.wikiwand.com/en/Little_Britain Erişim Tarihi: 03.04.2018.

6 Bkz. "Little Britain", <http://roadshow.com.au/tv/little-britain-series-3.aspx> Erişim Tarihi: 01.05.2018.

Vicky'e gülenler 'abjekt' arayışındaki üst sınıflar kadar Pollard'ı istemeyecek olan diğer tabakalar ve burjuvalardır. Ayrıca ona gülenler Pollard'ın komşusu ve aynı sınıftan işçilerdir. Marx'ın tabakalaşma yüzeyi olarak kurduğu işçiler ve burjuva arası gerilim, bu noktada ortak bir iğrenme anlayışına dönüşmüştür. Vicky'nin kusura; aşılabilir politik ve sosyal varoluşuna tekabül etmektedir. Vicky karakterinin yarattığı etki acıklıdır. Vicky'den hoşlananlar; 1980'lerin gururlu vatandaşları ya da Beatles ve George Best'le övünen sınıflar değil; işçilerin karikatürize varlıklar olduğuna inanmak isteyen kesimlerdir. Hâlâ işçi sınıfını temsil eder gibi görünen W. Rooney'nin, medyada yer alışıdaki olumluluğun da erozyona uğradığı düşünülürse; işçi kökenliliği, işinde ehil olmak ya da kahraman olmak kurtarmamaktadır. Bu yüzden devrim yapmak ve sınıf çelişmesini aşmak bir yana, işçilerin kendileri hakkındaki kaygıları ve kendilerine duydukları saygı da belirsizdir. Vicky karakteri bu hâliyle, 2000'ler İngiltere'sinde dikey hareketliliğin durgunlaşmasına işaret eder.

Fotoğraf 5: Vicky⁷

İngiliz sendikacı ve araştırmacı O. Jones'un bu konuda yazdığı *Chavs: The Demonization of the Working Class* (2011) kitabı, İngiltere'de işçi sınıfının nasıl şeytandırıldığını anlamak ve tam da bu dönemler içinde anlamlandırmak adına yararlıdır. Jones; 1980'lerde işçi sınıfının nefret suçu işlemediğine, ırk ya da cinsiyet ayrımcılığı yapmadığına dikkat çeker. Yine de burjuva onlardan nefret etmiş ve

7 Bkz. "Little Britain, Episode Gallery", <https://www.hbo.com/little-britain-usa/season-01/1-episode-1> Erişim Tarihi: 03.05.2018.

her daim onları aşâğılık bulmuştur. Bu görüş işçiler tarafından öylesine kanıksanmıştır ki, Jones’a göre artık işçiler de birbirinden tiksinektedir.

Üreticiliğin alaya alınmasından sorumlu olanlar sadece burjuva ve televizyon olmayabilir. Bir bütün olarak, artık pek de çalışmak istemeyen işçilerin ya da ‘iş arama’ işiyle vakit geçirerek para kazanan işçilerin bu algı değişiminde büyük rolü vardır. İşçiler yarattıkları söylenen “o refah toplumunun” kazanımlarından maksimum yararlanmanın yollarını aramakta ‘uzman’laşmıştır. Ve artık işçilere, çalışmak ve çalışır olmak komik gelmektedir. Belki de bu açıdan ‘Berlin Duvarı’nın yıkılması psikolojik bir zaman sınırır. Ondan önce, politikacılarla dalga geçilirken, artık sıradan üreticiler bir komedi ve sorun kaynağı hâline gelebilmiştir.

İşçilerin değerlerini ve kahramanlarını yitirmesi ve kendisini bir sorun olarak görmeye başlaması, temsil açısından kritik bir gelişmedir. Tüketen bir ‘orta sınıf’ olmamanın verdiği acı ve kendilerine yukarı sınıfların gözüyle bakmayı istemeleri ironik bir tutumdur. En alt tabakanın kendisini “gülünç” olarak görmesi, işçilerin işçi olmaktan hicap duyarak artık çalışmak istememeleri ve daha tüketici (ve tüketim gücü içinde güçlü) bir konuma geçebilmek için toplumsal refaktan yararlanması, yeni bir çıkarıcılık türü ve “ahlakıdır”.

İşçinin vakti Vicky ve benzerleri özelinde o kadar çok olmalıdır ki; “iş arama işi” olarak adlanan bir işle, (aslında işsizlikle) maaş almayı becerebilecek ve sürdürebilecek kadar oyalanabilmelidir. Artık çalışmak işçi sınıfı için bir utanç vesilesidir. Çalışan işçi, tehlikeli ve şeytanidir. Çünkü her an bir hak talep edebilir. Kontrolsüz haklar ya da hak istekleri, işveren sınıf için bir plan riskidir. Sınıfsal hareketlilik, sektörüne göre işçilere, ‘çalışmamaları için’ bile ücret verebilir. Çünkü rakip el işçiliği ya da tam endüstrileşmemiş her tür tek ya da toplu iş girişimi, zaten çok başarılı endüstriyel sonuçlar alınan sektörler için aşırı risklidir.⁸

Little Britain örneğinde görüldüğü gibi, sosyal ya da sınıfsal stereotipler, komik karakterler eşliğinde sergilenebilmekte ve meşru niteliklere bürünebilmektedir. Vicky’nin gösterdiği tuhaf farkındalık ve yansıma, onun ikiyüzlülüğüyle bir tezat oluşturur. Sınıf politikaları, Little Britain televizyon komedisinde karmaşık yollarla sembolik olarak kullanılmıştır. Ortaya çıkan ilişkiler hem olumlu hem de çelişkilidir. ‘Vicky karakteri’ çağdaş sosyal sınıf hiyerarşileri içindeki çelişkili duyguları açığa çıkarmaktadır.

Toplumsal hareketlenmenin doğurduğu temsil zıtlıkları ve kaymalarını, sınıfsal ve dönemsel anlatılarda benzer sapmalara neden olabilir. Bir dönem için iş hayatının

⁸ Bu gibi nedenlerle, J. Baudrillard toplumsalın (işçiliğin) ölümünün bir sonucu olarak, sosyolojinin de öldüğünü belirtmiştir (Cuff, Sharrock & Francis, 2013: 337).

temsiliyetinde; birlikte üretim, kolektivizm, erdem ve ahlak kodları öne çıkabilen ve hatta belli iş grupları (avukat, mimar gibi) aşırı popüler hâle gelebilmekteyken, başka bir dönem için çalışma ruhu, çalışmanın anlamsızlığı ve hedefsizliği ya da sonuç değil de para merkezli yaklaşımlar ve çalışanların kurnazlıklarının övülmesi öne çıkabilir. Komedi, politikanın bir parçasıdır. Vicky çalışmayı övmez, sıradanlığı över. Bu açıdan Tony Blair'in belirttiği "Herkes orta sınıf olduğunu kabul etmek durumundadır." sözü anlam kazanır. Bu anlayışa göre üretim değil tüketim bir erdem kaynağıdır. Televizyon da bir AVM'dir. Marx'ın belirttiği gibi 'orta sınıf' kaybolarak işverenlere ya da işçilere katılacak bir çıkar grubu olmak yerine, tüm toplumun kendisine dönüşerek sadece bürokrasi ve toplum arasındaki bir tabakalaşma ve ayrımı destekliyor görünmektedir.

5. Değerlendirme

Sınıf çatışması; hep sonunda bir kazananın, bilinçlenmenin ya da dönüşümün geldiği bir süreç olarak hayal edilmez. Örneğin, C. W. Mills (1958, 1970, 1976 & 2002) ya da R. Dahrendorf (1959, 1968 & 1988) çalışmalarında, sınıf düzeninde bir devrim ya da uzlaşma yerine, çözümsüz bir sınıf çatışması tahayyülü kurarak, sınıf güç analizlerine girişmiştir. Böyle bir bakış açısında, ekonomik alt tabakaların yatay örgütlenmesi olanaksızlaşmaktadır. İşçilerin ufkunda hep daha fazla tüketim dayalı bir sınıfsal özendirme görünmektedir. Bu tutum sadece mevcut mülkler değil, bir tüketim planı olarak gelecek üzerinden borçlanmayı da içerir. Ayrıca entelektüel yapının potansiyel direniş imkânıyla bağı kopmuştur. Gelecek zaman, bireyler için bir serbest ve özgür zaman potansiyeli olmaktan çıkarak somut bir mülk gibi takas edilir hâle gelmiştir. İnsanlar çektikleri kredilerle, tüketimleri için karşılıksız borçlanmış ve kendi mülksüzlük ve yoksunluklarını sonsuza dek dondurmışlardır.

Ekonomi-politik durumun sonuçlarına bakılırsa, 1980'lerdeki sosyal etkileşimlerin çok etkili olduğu savunulabilir. Bu değişikliklerin başında borçlandırmaların ve karşılığı olmadan basılan paranın sınırsızlığı gelmektedir. Bu sınırsız borçlandırma en çok (çiftçiler dâhil) en alt tabakaları ve onların haysiyetini vurmıştır.

Çalışanlar, ritimlere tâbi olmakla birlikte, toplumsal dinamiği sarsabilecek ve yeni anlamlar yaratabilecek asıl güçtür. Ancak özellikle temsil sanatından bir değer olarak, 'emeğin varlığı' silinmektedir. Makineleşme ve onun da ötesindeki robotlaşma, işçileri sadece ruhu olan sıradan bir makineye çevirmekte ve hatta o ruhu da şeytana satılarak bozulmuş ve çürümüş bir ruha dönüştürmektedir. Bir zamanlar işçi dostu görünen AB standartlarından ve bu standartların geçerliliğinden söz etmek artık pek mümkün değildir. Little Britain böyle bir dönemde çekilmiştir.

Dizi genelinde işçilik parasızlığa tekabül eder. Parasızlık; desteklenir ve eşit şartlara çekilebilir bir toplumsal katman koşulu olmasına rağmen, kurgu içinde karakterize edildiği biçimiyle öğrenilerek eğlenilmesi gereken bir durumdur. İşsizlik, işsizi sadece topluma ve kendisine yabancılaştırmamaktadır, varsızlaştırmaktadır ve aynı zamanda da yaratıklaştırmaktadır.

İşçiler diğer tabakalarla hem çatışmamaktadır hem de muhalif bir çabaya girişmemektedir. Bu durumda o da (muhalifet de) işçiler gibi şeytanlaşmakta ve direnç odalarını, ancak lokal noktalara kaydırmaktadır. Bu yüzden Little Britain sadece bir karakter komedisi seyri değil, bir güncel/aktüel politik ironi (mocking) enstrümanıdır. Temsildeki sosyal rollere yönelik kayma; güç odakları lehine çıkar sağlamayan kitleleri ve onların giyiniş, konuşma ve yaşam tarzlarını yabancılaştırmakta, ötekileştirmekte ve mimlemektedir. Büyük ülke sorunları dururken Küçük Britanyalılar ilgiyi hak etmez. Kültürel bir gösterge olan Little Britain komedi şovu, sınıfın öldüğü iddialarına karşın Britanya'daki sosyal sınıfları arası eşitsizliğin ve azalan sosyal hareketliliğin göstergesidir.

Vicky karakteri, çağdaş İngiliz popüler kültüründeki 'sınıf farklılıkları ve antagonizmalarını' bünyesinde toplayabilmiş ve sınıf kimlikleriyle ilgili kaygılar için bir söylem inşası oluşturmuştur. Bu yapı klasik 'sınıf komedi' şovlarındaki çatışmaları içerse de, Vicky'nin tuhaf ve marjinal cinselliği, bedeni, dili, yetişme ve iletişim eksikliği sembolik olarak, 'çağdaş ahlaki ve sosyal düzene' karşı bir tehdit ve öğrenme kaynağıdır. İngiltere'de işine yabancılaşmış alt tabaka ve gücü sarsılmış üst tabaka arasına sıkışan Thatcherçi orta sınıf, tercihini üst tabakayla bütünleşmeden yana kullanıyor görünmektedir. Little Britain işçilerin yaratıcı güç donanımını ve muhalif potansiyelini kullanmayı düşünmez ve işçileri, üretimden ayırma işlevi görür. Popüler anlatımı, iktidarcı yapıyı yeniden besler. Vicky karakterinin inşası, popüler kültürün başka mecralarda yol açabileceği yeni şeytanlaştırmaları ima eder.

Kaynakça

- Arendt, H. (1958). *The Human Condition*. Chicago: University of Chicago Press.
- Aslan, Z. (2012). Geçmişten Bugüne Eleştirel Bir Orta Sınıf Değerlendirmesi. *Toplum ve Demokrasi*, 13-14, 55-92.
- Broadie, A. (2009). Hutcheson on Connoisseurship and the Role of Reflection. *British Journal for the History of Philosophy*, 17 (2), 351-64.
- Belek, İ. (2004). *Esnek Üretim Derin Sömürü*. İstanbul: Nazım Kitaplığı.
- Cuff, E. C., Sharrock, W. W. & Francis, D. W. (2013). *Sosyolojide Perspektifler*. Ümit Tatlıcan (Çev.). İstanbul: Say.
- Dahrendorf, R. (1959). *Class and Class Conflict in Industrial Society*. Stanford: Stanford University Press.
- (1968). *Essays in the Theory of Society*. Stanford: Stanford University Press.
- (1988). *The Modern Social Conflict*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Direk, Z. (2013a, 22 Ocak). Cindy Sherman. <https://zeynepdirek.wordpress.com/2013/01/22/cindy-sherman/> Erişim Tarihi: 02.02.2018.
- (2013b, 4 Ocak). Simone de Beauvoir: Abjeksiyon ve Eros Etiği. <https://zeynepdirek.wordpress.com/2013/01/04/simone-de-beauvoir-abjeksiyon-ve-eros-etigi> Erişim Tarihi: 11.02.2018.
- Durdu, Z. (2009). Modern Devletin Dönüşümünde Bir Ara Dönem: Sosyal Refah Devleti. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 37-50.
- Finding, D. (2008). "I can't believe you just said that": Figuring Gender and Sexuality in Little Britain. *Media@lse Electronic Working Papers*: 1-29. <http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/mediaWorkingPapers/pdf/EWP13.pdf> Erişim Tarihi: 03.04.18.
- Foucault, M. (1994). *The Order of Things: An Archaeology of the Human Sciences*. New York: Vintage Books.
- Fromm, E. (1990). *Sağlıklı Toplum*. Zeynep Tanrısever (Çev.). İstanbul: Payel.
- Gambetti, Z. (2007). Marx ve Arendt: Emek, İş, Eylem Üzerinden Üç Siyaset Biçimi. *Birikim*, 217, 46-54.
- Giddens, A. (2000a). *Elimizden Kaçıp Giden Dünya*. Osman Akinhay (Çev.). İstanbul: Alfa.
- (2000b). *Sosyoloji*. Hüseyin Güzel-Cemal Güzel (Çev.). İstanbul: Ayraç.
- Gilbert, D. (2003). *The American Class Structure in an Age of Growing Inequality*. Belmont: Wadsworth/Thomson.
- Güçlü, A., Uzun, E., Uzun, S. & Yolsal, Ü. H. (2003). *Felsefe Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat.
- Hannigan, J. A. (1983). "Alain Touraine, Manuel Castells and Social Movement Theory a Critical Appraisal. *The Sociological Quarterly*, 26 (4), 435-454.
- Jones, O. (2011). *Chavs: The Demonization of the Working Class*. London: Verso.
- Keynes, J. M. (2015). *Para Üzerine Bir İnceleme*. Cihan Gerçek (Çev.), İstanbul: İş Bankası Kültür.
- Kristeva, J. (1980). *Pouvoirs de l'horreur, Essai sur l'abjection*. Paris: Éditions du Seuil.
- Lockyer, S. (2010a). Dynamics of Social Class Contempt in Contemporary British Television Comedy. *Social Semiotics*, 20 (2), 121-38.

- (2010b). Chavs and Chav-nots: Social Class in Little Britain. S. Lockyer (Edi.). Reading Little Britain: Comedy Matters on Contemporary Television içinde (s. 95-110). London: I. B. Tauris.
- Marx, K. (1967). Capital: A Critique of Political Economy. New York: International P.
- Medhurst, A. (2007) A National Joke: Popular Comedy and English Cultural Identities. London: Routledge.
- Mills, C. W. (1958). The Causes of World War Three. London: Secker & Warburg.
- (1970). The Power Elite. Oxford: Oxford University Press.
- (1976). The Sociological Imagination. Oxford: Oxford University Press.
- (2002). White Collar: The American Middle Classes. Oxford: Oxford University Press.
- Rothbard, M. R. (2009). Rothbard vs. the Philosophers. Alabama: LvMI.
- Schwarz, B. (2015). Building an Underclass: How Urban Planners Helped Demolish Britain's Working Families. The American Conservative, 25.03.2015, <https://www.questia.com/magazine/1G1-402877091/building-an-underclass-how-urban-planners-helped> Erişim Tarihi: 05.03.2018.
- Şenergüç, M. (2016, 10 Kasım). Sanattan... Politikanın sonu komedi mi?. Açık Gazete, <https://www.acikgazete.com/sanattan-politikann-sonu-komedi-mi> Erişim Tarihi: 13.05.2018.
- Telfer, E. (1995). Hutcheson's Reflections upon Laughter. The Journal of Aesthetics and Art Criticism, 53 (4), 359-69.
- Wacquant, L. J. D. (1991). Making Class: The Middle Class(es) in Social Theory and Social Structure. S. G. McNall, R. F. Levine & R. Fantasia (Ed.). Bringing Class Back In: Contemporary and Historical Perspectives içinde (s. 39-64). Boulder: Westview.
- Waters, M. (2008). Modern Sosyoloji Kuramları. Zafer Cirhinlioğlu (Çev.). İstanbul: Gündoğan.
- Weaver, S. (2016). The Rhetoric of Racist Humour: US, UK and Global Race Joking. London: Routledge.
- Weber, M. (1961). General Economic History. London: Collier MacMillan.
- Yazıcı, E. S. (2008). Türk Sineması'nda 1983-1991 Yılları Çekilen Filmlerde Yeni Orta Sınıf Habitusu. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.